

Znovuzrození křesťanství v naší době

TOMÁŠ BONEK

Žijeme v době, ve které je mnohé z toho, co po staletí utvářelo západní kulturu, vystaveno tvrdé kritice. Pilíře civilizace, které se až donedávna zdály být neotřesitelné, jsou zpochybňovány a ztrácejí svou nosnou hodnotu.

Myšlenky a ideály, které lidskému duchu nabízí minulost, jsou v čase stále rychlejších změn často zastaralé a překonané. Tradice nenabízí tolik potřebnou vizi světa, jenž má být v budoucnosti vybudován. To všechno se nevyhnulo ani křesťanství, ba právě naopak, proti křesťanství je přímo i nepřímě veden nejtěžší útok. Po staletí se hrozivě rozevírá propast mezi vírou a poznáním. Obdivuhodné úspěchy vědy a techniky přehlušují stále silněji hlas křesťanství, které ve formulování a v myšlenkovém proniknutí svého poselství zaostává za vývojem civilizace.

Křesťané různých konfesí se snaží s tímto stavem vyrovnat. Jedni slevují z radikální zvěsti evangelia a snaží se tak přiblížit moderní vědě, další hledají inspiraci pro znovuoživení křesťanství v mimokřesťanských náboženstvích, jiní se pokoušejí křečovitě udržet na viklajících se sloupech staré tradice a nebo hledají na různých cestách novou, době přiměřenou zkušenost víry, vycházející z náboženské praxe.

Již dlouho je napadána věrohodnost biblických svědectví, a to i z církevních kruhů. Dokonce i populární časopisy žijící ze senzací jsou o vánocích a velikonocích plné článků o tom, že Ježíš, jenž žil před dvěma tisíci lety jako tesař v Nazaretě, nemá s Ježíšem Kristem víry nic společného. Někdy je pak sama podstata křesťanství označována za prokletí a těžkou zátěž pro lidstvo. Bylo by prý lépe, kdyby to sami křesťané uznali a křesťanství zaniklo (berlínský profesor filosofie H. Schnädelbach). Při pohledu na vnější dějiny křesťanství se může opravdu zdát, že přineslo víc utrpení než užítku. Křížové výpravy, pronásledování kacířů a pohanů, násilná misie — to vše lze oprávněně vidět jako těžkou zátěž na bedrech církví. Při pokusech uskutečnit ideály křesťanství bylo prolito mnoho nevinné krve a došlo k mnoha křivdám a jednostrannostem. Lidská kultura ve svých pozemských formách nese následky pádu do hříchu a pokusy uskutečnit ve světě vznešené ideály vedou vždy znovu k neštěstí. Ideály tu nejsou od toho, aby byly násilně uskutečňovány, jsou spíš jako hvězdy, které nám ukazují smysl a cíl našeho konání. Každý jednotlivec a každá další generace musí vznešené ideály lidství, a tedy i křesťanství, znovu uchopit a vnější formu cesty k nim přizpůsobit svým nejniternejším impulsům. Musí nalézt svou cestu ke Kristu. Církevní společenství může být pomocí na této cestě, stane-li se však jejím cílem, je její překážkou.

V mnohém, co se dnes o křesťanství píše, je zaměňována vlastní náboženská zkušenost se svou filosofickou a teologickou reflexí, tato reflexe je ale vždy dobově podmíněna a omezena. Křesťanství chce být chápáno ne jako učení, nýbrž jako cesta, kterou je třeba jít. Otázka, kterou klade svým vyznavačům, není otázkou po tom či onom článku víry, nýbrž zda chtějí jít s Kristem jako cestou, která vede skrze smrt k vyššímu životu.

Tajemství křesťanství je tajemstvím proměny. Od počátku stálo toto tajemství ve středu křesťanského náboženského života. Křesťané společně slavili Večeři Páně, v

jejímž srdci se odehrává proměna chleba a vína v Kristovo tělo a krev. Okolo Kristových oltářů shromážděné společenství, křesťanská obec v nejširším, ekumenickém smyslu, jež obrácena ke společnému cíli vnášela proměňující síly do života, to byla a je již po staletí realita křesťanství. Čeští bratři před čtyřmi sty lety cítili, že jméno „církev“ musí zůstat vyhrazeno této jediné „ideální“ všeobecné církvi, která se v dějinách zjevuje v mnohosti. Má-li být misijní úkol církvi v budoucnu skutečně nástrojem křesťanství, musí být s vědomím, že „cokoli učiníme nejmenšímu z bratří, činíme zároveň Kristu“ — spojen s pokornou úctou ke svobodě člověka. V dějinách se vztah mezi náboženstvím a svobodou jednotlivce ukázal jako nadmíru problematický. Náboženství není dílem člověka, má svůj původ a základ ve zjevení duchovního světa. Zážitek blízkosti božství, stejně jako obsah zvěstování a obřadů jsou po staletí vnímány jako dary milosti. Mocenské ambice církvi se někdy odvolávají právě na tento zvláštní dar a ve snaze o vnější jednotu v jeho interpretaci si osobují právo omezovat svobodu jednotlivce v úsilí o poznání. Říkají, že ho jednotlivce ze svých sil nemůže dosáhnout. To vše je komplikováno tím, že je to právě náboženský život, církevní i necírkevní, v němž se lidské přirozenosti vlastní touha po moci často nezdravě rozvíjí a uplatňuje. Vědomí o mysterijní povaze tohoto obsahu se v průběhu staletí vytrácelo. Vnější forma obřadu a v dogmatech zakotvená věrouka nemohla být proniknuta živým poznáním. I když např. vrcholná scholastika pronikla svým jasným myšlením mnohé ze starší tradice, nebylo v církevních společenstvích vzešlých z reformace pro podobné poznání místo. Vnější způsob křesťanského života se stále více vzdaloval od svého původního smyslu. Zůstalo jen moralizující kázání, nedávající skutečné odpovědi na palčivé otázky doby. Nezávisle na konfesi se i nadále objevovali jednotlivci, kteří ze sil své duše dokázali žít hloubku křesťanství. Církevní společenství jako celek tuto možnost ztratila. Různé pokusy o obnovu náboženského života ukázaly, že to bez cesty poznání přiměřené duchovním skutečnostem není možné. Na začátku dvacátého století se mnohým zdálo, že nastává konec náboženství. Místo bezbřehého materialismu sílil ale v jeho průběhu proud tzv. nové religiozity, která všude tam, kde upřímně hledá, jako by čerpala ze zcela nových sil. Z výše uvedených důvodů je srozumitelné, že se takto hledající ponejprv odvrátili od křesťanství, v jehož církevních formách nenašli odpověď na své niterné otázky a tužby.

Náboženský život se stále více individualizuje, jednotliví lidé hledají svou vlastní cestu nezávisle na institucích. Stále více lidí, bez ohledu na vyznání, národnost nebo věk dochází vedle toho k hluboké vnitřní proměně, když v čase největšího ohrožení, nemoci nebo ve stavech blízkých smrti náhle pocítí Kristovu proměňující láskyplnou přítomnost. Znamení doby svědčí o tom, že končící století se všemi svými hrůzami a s navenek bujícím konzumním materialismem je ve své nejhlubší podstatě stoletím nové blízkosti Krista. Křesťanství budoucnosti, žijící z jeho sil, by mělo být náboženstvím tolerance. Každý křesťan má jistě stát pevně a sebevědomě na své cestě a neustále usilovat o její prohloubení a zdokonalení, to mu ale zdaleka nedává právo soudit a posuzovat cestu jiných křesťanů či věřících jiných náboženství. Naopak, čím vědoměji podniká svou vlastní cestu, tím otevřeněji může stát v rozhovoru s jinak smýšlejícími a usilovat o společné porozumění a obohacení. Před křesťanstvem stojí velký úkol svou víru chápat a žít s takovou otevřeností a láskou, aby v ní každý mohl nalézt bránu pro přijetí v Lásce všudypřítomného, smrtí a zmrtvýchvstáním prošlého Božího Syna. První kroky tímto směrem se mohou zdát ve srovnání s velikostí a hloubkou soudobých problémů jen nepatrné. Každý začátek je těžký, avšak, budeme-li věrně následovat hvězdu křesťanství, jež znovu vzešla nad rozbouřeným oceánem civilizace, můžeme doufat v Kristovu pomáhající moc.

Na začátku dvacátého století dala antroposofie Rudolfa Steinera podnět k všestranné obnově kulturního, sociálního a náboženského života ze sil prohloubeného duchovního poznání. Obec křesťanů jako liturgické hnutí za náboženskou obnovu, založené za pomoci antroposofické duchovní vědy, nechce být onou „jedinou a všeobecnou“ církví. Svůj úkol spatřuje ve vytváření svobodných sborů, které jako oltářní společenství vnášejí uzdravující sílu Kristových svátostí do života. Požehnání proudící skrze sedmero svátostí je společným zážitkem milosti, život s ním je provázen svobodným úsilím o poznání. Znovuzrození křesťanství v naší době je možné jen ze srdcí jednotlivých lidí, kteří v hlubokém zájmu o druhého člověka a o dění ve světě naleznou společnou vůli k činům lásky. Pak budeme moci s básníkem říci:

„Nestojíme na konci,
nýbrž na počátku křesťanství.“

Ch.Morgenstern